

A nyíregyházi iskolások betegségei a Horthy-korszakban

Folytatjuk a Jósa Pályázat díjnyertes pályamunkáinak bemutatását

Régmúlt korok gyermekeinek betegségeiről források hiányában nem könnyű tájékozódni. A téma érdekes lehetett azonban különösen egy olyan településen, ami már a 20. század elején iskolavárosnak számított, így a népesség kb. ötödét kitevő tanulók egészségi állapota nem lehetett hatás nélkül a település egészének közegészségügyére. Szórványos kéziratok források és iskolai értesítők vallanak a témáról, melyek a szokványos bajok mellett rávilágítottak néhány, az iskolások körében elterjedt ritkább betegségre is.

A kisebb gyermekek körében gyakoriak voltak a heveny fertőző betegségek. Különösen sok problémát okozott az iskolákban a diftéria és a skarlát. Nagyobb arányú megbetegedéseket okozott időnként a városban a tífusz és a vérhas is. Az egyetlen védekezési mód eleinte a betegek izolálása az iskolák bezárása volt. Az oltások megjelenésével, a körülmények javulásával azonban jelentősen visszaszorultak a fertőző betegségek. Az első hazai próbálkozásokkal egy időben, 1926-ban már voltak Nyíregyházán skarlát elleni Dick oltások. 1934-ben pedig - 5 évvel megelőzve az országos bevezetést -, az elemisek körében kötelező jelleggel végeztek diftéria oltásokat.

Figyelmet érdemelnek Oláh Dániel bőrgyógyászati szűrővizsgálatai, melyek eredményeként a város belterületén zömmel trichophytia megbetegedéseket regisztrált. A fejtetves gyermekek száma igen magas volt a harmincas években (70%). A legszegényebb városrészekben időnként halmozódott a rühes-

ség- és megjelent a ruhatetű fertőzés, aminek terjedését kötelező fertőtlenítéssel igyekeztek megakadályozni.

A szem leggyakoribb betegségei az iskolai ártalomként jelentkező, a felsőbb osztályosokat különösen érintő fénytörési hibák voltak. Az 1945 előtti időszak központilag megszervezett szűrési közül legnagyobb múltra a fertőző trachoma megállapítására irányuló vizsgálatok nyúltak vissza. Nyíregyházán a városi tisztiorvosok végezték a félévenkénti vizsgálatokat. Amennyiben betegséggyanús fiatalot találtak, azonnal külön padba ültették, majd kötelező gyógykezelésre az Erzsébet Közkórházba küldték dr. Elekfi Eckert Lajos kórházi szemész főorvoshoz. Az 1929-1942 közötti vizsgálatokról vezetett jegyzőkönyvekből kiderül, hogy a betegségcsúcs 1930 táján volt és 1942-re szinte teljesen eltűnt. Az is megállapítható, hogy a város belterületén akkoriban létező 9 közép fokú és 15 külön épületben található elemi iskola közül csak 8 helyen, az iskolák harmadánál találtak beteget. A legtöbb trachomás (89%) az izraelita iskolások körében volt. A várost újratelepítő tótok ősi lakhelyén a belváros déli részén, valamint a kialakulófélben lévő Érkertben alig volt beteg, akárcsak a szellős beépítettségű szőlőkben és külterületen. Legtöbb beteget a belváros nyugati részében, illetve a Bujtoson élők között találtak. Voltak olyan lakóházak, amelyek éveken át szolgáltatták a betegek utánpótlását. A rekordot a Bocskai utca 6. számú ház jelentette, ahol 7 személy betegségét regisztrál-

ták 12 alkalommal. A betegek sokszor nehezen, 2-3 év után gyógyultak.

A 20. század első felének leggyakoribb népbetegségei között megjelent a fogszűvelődés. A város középiskoláinak fogászati állapota az országos viszonyokhoz képest jóval rosszabb volt. A fogak egészsége és a társadalmi tényezők között szoros kapcsolat fedezhető fel. A jobb társadalmi közegekből érkező felsőkereskedelmi iskolások fogai jobbak voltak, mint a főként szegény kisbirtokos-kispolgári körből származó Kálvineumi tanítóképzősöké. Ez az állapot indokolta volna az iskolafogászati ellátás kiépítésének szükségességét, mely pénz hiányában csak sok év elteltével, 1942-ben valósulhatott meg.

A dualizmus korában a "morbus hungaricus"-ként számon tartott tbc évi 40-50 ezer fő halálos áldozatot követelt. A 19. század végén lassan javult a gümőkór helyzet, de nemzetközi viszonylatban még mindig magasnak számított a magyar tbc-halálozás. A kór meggátolásában a legjelentősebb intézkedés az 1940. VI. tc. az ún. tuberkulózis törvény volt, mely 1941-ben lépett hatályba, és többek között kimondta, hogy a gümőkór elleni védekezés előmozdítása közfeladat, amelyet az állam a törvényhatóságok, valamint az ilyen célú egyesületek és intézmények közreműködésével lát el.

Szabolcs vármegye mindig "előkelő" helyet foglalt el tuberkulózis halandóság tekintetében, bár az inkább a felnőtt lakosságot érintette. A megbetegedés a tanuló ifjúság körében csak szórványosan fordult elő.

1928. májusban a megye tanulóinak 10%-ánál találtak valamilyen mellkasi elváltozást. A betegek több mint felénél nem tbc-szerű légzőszervi bajt diagnosztizáltak. A tanulók ötöde viszont tüdőcsúshurutban szenvedett, míg nyílt tbc-je mindössze 1%-nak volt. Jelentős lépés volt a betegség megelőzésében, hogy 1938-ban elkezdődött a város iskoláinak tüdőszűrése. A tbc-betegség megelőzésében szerepet kapott az 1927/28-ban országosan első között elindított iskolatej akció és a Sóstón 1911-től jótékony alapon folyó gyermeküdültetés.

A nyíregyházi tanulók között előfordultak fogyatékosok is: 1927-ben 134 hibás beszédű gyermeket regisztráltak, ami valamivel az országos 3-4%-os arány alatt maradt. Korrigálásukra 1928-ban felállították a kiegészítő iskolát és az országban első között létesítettek beszédjavító tanfolyamot. A kiegészítő iskola statisztikái azt mutatják, hogy 1928-1935 között a város tanulóinak 0,62%-a lehetett gyenge tehetségű gyermek.

Városunk esetében is bizonyítást nyert, hogy a betegségek jelentős része szociális tényezőkkel pl. zsúfoltság, szegénység függött össze. A bajok felszámolására a város és jótékony egyesületek számos kísérletet tettek, de a súlyos anyagi helyzet miatt ezek sokszor nem teljesedhettek ki. A tudati elmaradottságon számos egészségnevelő előadás és a helyi sajtó felvilágosító cikkei igyekeztek segíteni.

*Dr. Kübrner Éva PhD.
könyvtárvezető*